

מקור המגיד משנה**א. תלמוד ירושלמי (וילנא) מסכת ביצה פרק ה הלכה ב**

מהו להדליק נר של אבטלה [=שלא לצורך, ביו"ט]? חזקיה אמר אסור. מתניא פליגא על חזקיה [שמות לה ג] "לא תבערו אש בכל מושבותיכם ביום השבת" - בשבת אין את מבעיר, אבל מבעיר את ביו"ט."

קהילות יעקב, ביצה יז**ב. רמב"ם הלכות יום טוב פרק א:טז**

רחיצה וסיכה הרי הן בכלל אכילה ושתייה ועושין אותן ביום טוב שנאמר +שמות י"ב+ אך אשר יאכל לכל נפש לכל שצריך הגוף, לפיכך מחמין חמין ביום טוב ורוחץ בהן פניו ידיו ורגליו:

ג. ר' אלעזר ממ"ץ, ספר יראים סימן שד [דפוס ישן - קיג]

"וב"ה מתירין" פ' קטן למולו, לולב לנענע בו, ס"ת לקרות בו. ומסקינן, טעמא דב"ה משום שהותרה הוצאה לצורך הנאת הגוף, הותרה נמי שלא לצורך הנאת הגוף, אך שיהיה להנאת הנשמה [במצוה]. פ' "מתוך וכו'" מתוך אותו מקרא עצמו שאתה למד היתר הנאת הגוף, אתה למד היתר הנאת הנשמה, ד"אך אשר יאכל לכל נפש" כתיב, פ' שיהנה לכל נפש, כאשר פירשתי למעלה בסמוך. וכל הגוף נקראת "נפש" כדכתיב "שובי נפשי למנוחייכי" וכתיב "והיתה נפש אדני צרורה בצרור החיים את ד' אלקיך."

ד. תלמוד בבלי מסכת פסחים דף כא עמוד ב

אמר חזקיה: מנין לחמץ בפסח שאסור בהנאה? שנאמר 'לא יאָכַל חמץ' - לא יהא בו היתר אכילה [רש"י: וסתם הנאות לידי אכילה הן באות]... ופליגא דרבי אבהו, דאמר רבי אבהו: כל מקום שנאמר 'לא יאָכַל' 'לא תאכל' 'לא תאכלו' - אחד איסור אכילה ואחד איסור הנאה במשמע...

ה. ספר החינוך מצוה רצה

וכן מה שאמרו זכרונם לברכה [שם י"ב ע"א] שאין בכלל היתר צרכי אוכל נפש מה שהוא אכילה ושתייה לבד אלא אף כל דבר הצריך לו לאדם לבו ביום, בין שהוא דבר מצוה כגון קטן למולו ולולב לצאת בו, וכן ספר תורה לקרות בו דכל יומא ויומא זמן תורה הוא, ובין שאינו דבר מצוה אלא צרכי גוף לבו ביום כגון רחיצת רגלים במים חמין שהוחמו ביום טוב או לעשות מדורה להתחמם בה, כל דברים אלו מותרין ובכלל היתר דאוכל נפש נינהו, כן פירשו הדבר חכמים זכרונם לברכה.

ו. מנחת חינוך מצוה רצה אות ה

דברי הרהמ"ח צע"ג, דנראה מדבריו דהא דמותר להוציא ס"ת וכדומה הוא מטעם כיון דצריך לו הוי כאו"נ ובאמת לא ראיתי זה בשום מקום ובש"ס מבואר בסוגיא דב"ש דהוצאה לכ"ע מתוך שהותרה לצורך הותרה שלא לצורך ויש בזה שיטות אי אפי' שלא לצורך כלל או דוקא צורך קצת והדברים ארוכים אבל לא מטעם או"נ

ז. תלמוד ירושלמי (וילנא) מסכת ביצה פרק א הלכה י

מניין שאין בוררין ולא טוחנין ולא מרקדין?...?

ר' יוסי בשם רשב"ל [שמות יב טז] 'אך אשר יאכל לכל נפש הוא לבדו יעשה לכם' עד 'ושמרתם את המצות'.

דכית ע"ש, ואי נאמר דכל שאר מלאכות הותרו לגרבי הלאה ה"ק מ"ע יאסרו ממשיךו נהי שאינם כמלאכות של אכילה לפי שאינו מהנה מגוף הסכין או השפוח אלא מהמחבל שמתקן על ידו, מי"מ הלאה השמות ועשיית ענינו הרי השיג מהסכין עלמו וגביו הנהה זו הרי כן עלמנו דבר שגופו נהנה מהן, וליומר דלא מיתשב הלאה ה"ק אלא כשיש לגופו הלאה עממית ולא הלאה שימוש צ"ג שבו שציל תכלית אחר, ז"ל להוראים שסביו חרתה שאר גרבים משום דכ"מ שנאמר לא יוכל כ"י א' איסור אכילה וז' אויב"י צמשת וה"י לענין איסורי הלאה אסור אפי"ו הלאה שימוש להכלית אחר כה"ל דלא ישמוט מוסכות בסכין של אוסור"י פ"ק דחולין ובה"ל דתנן ועל הימנה כדבר זבי ארג צ"ו את הצד אסור בהנאה, ואי"ב וה"ל ג"כ הלאה שימוש בכלל היתר אך אשר יאכל, וגביו הלאה שימוש א"י און הסכין והשפוח צדד מכשי"ן אלא מטעם הדבר נהנה הלאה שימוש, אפי"ט מוכרת דגם להוראים לא הותרו אלא אותן מלאכות העשיות בדברים הבלולים, וגביו דברים הבלולים לא היו תיקון הסכין והשפוח אלא "מכשי"ן" וג"ל מלאכות האוכל עמנו ושפיר אימתמטו.

הנהה לר"ב פפי צבונות ד"ז שבי ה"ל אסור חבורה לורך וחי שאר הלאה מטעם דלא אמרינן מתוך וחי שבור שזכו נמו טעמא דאיסור מוגמר, קשה עובא דא"ר ה"כ מפני"ס ה"ל דתנן דצ"י מתוין לורך רחיה ומורה להתחמם וכבר הקשו כן האחרונים ז"ל הוצ"ה צעתי"מ פ"א מו"מ, והנה מוכח דברו צ"י להסח לורך רחיה לא קשה כ"י דאפשר דרחיה עדיף משאר הלאות דה"י כשה"י וכמו דאמרי סו"כ צעתי [אחי"ז] מלאחי צאמתי צו"ה ד"י תרי"מ ס"י פ"א מתוקת צו"ה ודעת רש"י ז"ל דגם רחיה ה"י כשה"י ע"ש] אצל עכ"פ קשה מ"ע שרי א"י מורה להתחמם דוח

לעיל דה"י פוסקים מפרשים ענין מתוך כהוראים ז"ל.

הנהה א"י עובא דלוצרי הוראים ז"ל דמתוך ר"ל כדרך שהותר אויב"י ג"כ שאר הלאות הותרו א"י לגבוי רחוי להטור לרבי שאר הלאות אפי"ו מלאכה שאינה נעשית צלרי אכילה כגון אריגת צד ועשיית כלים ומה ודאי אסור דה"ל אסרינן מספקין ומעמפחים שמה יעשה כ"י שיר אלמנה דעשיית כ"י שיר אסור מדאורייתא אפי"ט שבו לורך הלאה ה"ק ל"ז צו"ס [דלחשש איסור דרבנן לא ה"ו גרינן דלמרינן הכ"ס צבילה ל"י ע"ש ג"י חזומין ע"ש] וכן אמרינן הכ"ס שמה יעשה חצית של עיטוין וה"ל לגרבי הלאה גופו ל"ז צו"ס, וצ"למ"ל לפי הפירוש השפוח צענין מתוך שמתוך שהורכה תורה להטור המלאכה לגרבי אויב"י התורה נמי לשאר גרבי שפיר און זה היתר אלא צמלאכה העשיות צלרי אויב"י ולא צבאר מלאכות אצל לפי הוראים לבאי רחוי להטור כל מלאכות לגרבי הלאה ל"ז צו"ס.

הנראה דגם הוראים מורה שאין הותרו לשאר גרבי הלאות אלא צולתן מלאכות העשיות צענין אכילה והמקור לזה ה"ל לאסור קלירה ועמיהה מקרא דושתתס את המלות דהיינו מלישה ואל"ך ואי"ב מ"ד דמתעב ר"ך קלירה מקרא דאך היינו דשאר מלאכות של אכילה לא נתמעטו כגון דיעה ועמיהה, אצל עכ"פ שאר מלאכות שאינם צענין אכילה כגון אריגה וכי"צ ודאי נתמעטו מקרא דושתתס את המלות שבי ארו"ס מלאכות אונ"ס כלל ג"כ מ"ל וכן נתמעטו מתוך דלא עדיפי מקלירי, וכן צולתן מלאכות העשיות צענין אכילה הותרה תורה לעשות גם לגרבי שאר הלאות כדרך שהתורה לעשיות לגרבי אכילה.

וי"ש להכריח ד"ז ג"כ מה"ל דתמעטו מכשי"ן לרבנן וג"כ ל"י נתמעטו עכ"פ מכשי"ן שאפשר לעשותן משי"ט ע"י לקמן

וכן נראה שבו"א דעת החינוך צמלה ת"י ש"י וכן משאש"ל שאין צב"ל היתר גרבי אויב"י דק"ל מה שבו"א אכילה ושמי ל"ז אלא ק"ף כל דבר האירי לו לאדם ל"ז צו"ס אין דבר שהוא מלוח כ"י אין דבר כ"י גרבי ה"ק ל"ז צו"ס כגון רחלה כ"י או לעשות מדורה להשתמש בה כ"י עכ"ל וצמ"ח טמ"ה דה"ל כל זה לא שרי אלא מדין מתוך, אצל הפשט שבו"א מתוך ענין מתוך היראים, וחי מה שכתב החינוך "מה שאח"ל", דהיינו מה שאמרו מתוך שכלל היתר הלאות ולרבי האדם ל"ז צו"ס בכלל היתר אויב"י ה"ל ובר"ב כתב כן בספר טועפת ר"ס על היראים ופשוט ה"ל שבו"א בו"ה החינוך, וכ"מ ע"ס להלן עיי"ש.

ובאופן אחר נראה ליישב ה"ל דכתבו בסופקוס ז"ל שכל הלאות ה"ק צב"ל אויב"י וצ"מ דכתובות מוציא שבו"א מטעם מתוך, ע"מ"מ צבאר הוראים ז"ל ע"ס ה"ל דפשוט"ל ל"ן דכל הלאות צב"ל אויב"י משום דרבי אצ"ו דאמר ר"י ע"ל שעה דכל מקום שאמרי לא יוכל לא תאכל כ"י אחד איסור חזקי דפליג הכ"ס מודה דה"כ ואפי"ו חזקי דפליג הכ"ס מודה דה"כ וה"כ ג"כ י"י"ע ה"ל ה"כ א"ך אשר יאכל ע"ש צורא"ס, ולפ"י לפי היראה צפסוס דכ"י דר"ש פליג וכבר דלפי שצמ"ל לא יוכל [צקמן חתה ה"ל"ף] לא שמתה אלא אכילה ש"כ"י מיי"ט הכ"ס דר"ש אחריו"ה לאסור חמ"ן צפס"ס ושו"ט"י מהכאה מורה"ה אשר יגע וחי וצ"ח א"י ענין עיי"ש, וא"ס כן לר"ש און לומר דכל הלאות צב"ל אויב"י וכן מטעם מתוך אפשר להטור שאר הלאות ור"ב פפי פירך הכ"ס לר"ב שפ"א מ"י דמתוך כ"י ה"י ר"ך לר"ש לעשותו לר"ך טעם מתוך אצל לפ"ס מ"י דקיי"ל חזקי ר"י"ל דלא יאכל צולתן יתפטר משמע נמי הלאה שפיר כתבו דכל שאר הלאות צב"ל אויב"י כן, וכן לפ"סול"ל אצל הטיק"ר נראה כמשי"ט

וסו"כ ה"י כן צב"ל אכילה ושמי ושפוח און צו"י"ע שנאמר אך אשר יאכל ל"ל נפש ל"ל ע"ל"ך לורך וכ"י לשון זה כסמ"י לאיין ע"י"ה, ומשמע מדברי הרמב"ם ז"ל צפ"י"מ דגם מדורה להתחמם צב"ל אויב"י ה"ל כמשי"ט שפ"מ פ"א מו"מ, וכ"י ה"י"ן ז"ל צב"ה צ"י המצו"ה ג"כ צוק"ע ע"ס להתחמם ה"י כגוף אויב"י ע"ש וע"י מ"ג"ל ס"י סק"י"ל סק"י.

ובשעה"מ פ"א מו"מ הקשה דא"ך אפשר לומר דכל הלאות ה"ק צב"ל אויב"י כן [ולפ"י לא יח"ל לנ"ך ד"ן מתוך אלא להטור לורך מלוח כגון עיטון למול וכל כ"י דתנן צ"ף י"צ] וה"י צבונות ד"ז מבו"א צב"ל דש"י ר"י"ט לצבול צמולה צו"י"ע אפי"ט שטע"ה חבורה שבו"א מטעם מתוך ור"ב פפי צ"ה להוכיח דלא אמרי מתוך מדאורייתא מוגמר ור"י"ט השיב דמוגמר שא"י שאינו ש"ה לכל נפש, ועכ"פ מצו"ה דביורה ומוגמר ש"ן הלאות ה"ק ל"ן להטורין אלא מטעם מתוך ולא משום שהלאות ה"ק

והנראה צו"ה פשוט דהסוגרי"ס הלאה ה"ק צב"ל אויב"י מפרשים ענין חבורה, שאין הפירוש מתוך שכלל"ה ז"ל ה"כ ה"כ א"כ"י ה"כ ה"כ נמי לכל שאר גרבים, אלא כמו שפיר"ט היראים מורה ק"י"ג [אמר צב"ה ע"ס שכל שאר גרבי הלאות ואפי"ו לורך מלוח צב"ל אויב"י כן כיון שגופו או נשמתו נהנה מה"ס] שכתב ח"ל פירוש מתוך כ"י מתוך אסור מקרא עמנו שאלה למד היתר הלאה ה"ק א"ה למד ה"כ הלאה שמה כ"י עכ"ל ולפ"י ענין "מתוך" מתפרש ש"ס זה צב"ל היתר אויב"י שכת"ס שחורה חורה אויב"י חבורה נמי שאר הלאות, ונמ"ל דמה שכתבו הרמב"ם ז"ל ששאר הלאות צב"ל אויב"י כן ומה דאמרי צ"מ מתוך, הכל א"ה, דח"ו דאמרי מתוך לומר ש"ס שאוכ"י חותר י"ג שאר הלאות צב"ל זה.